

TEŠKO IVADE!

vineri, 11 decembrie 2015

Ovako se žale oni po stari Karaševci. Ja sam to ul od moje majke kad se javkala e ovej ili onej ne inil nešto valjano po njejnomo sudu ili e ovo ili ono ne ide baš onako kako je ona tela da ide u njejnimo životu.

Kad

sam bil dete sam si pital majku što je „iva e”, što bi to telo da zna i, ali ne umela da mi odgovori. Bi bilo i za udo da zna, e tu re nelaš da na eš u niti jenim jeziku na bilem svetu. Otkuda onda je znala moja majka da se žali s tom re om? Pa, ula je od drugi Karaševci, koji su i oni uli od Vlasi kako se ti tamo žale. Vlasi su veleli „vai de!” (mine, tine...), što zna i „teško!(meni, tebi...!”. Ali, Karaševci su najprvo uli tu izreku od Bana anja, koji ne kažu „vai de!” nego „vaj e!”, pa su si napravili jenu originalnu kombinaciju s tem vlaškim banatskim narje jem, pa je izlezlo „teško i vaj e!”. Malko po manat (valja!?) ta izreka si uzela onu formu, koju mi sejdano poznavamo: „teško iva e!”.

Pored

ovog „teškog iva a“, naši starci (dapa e!) imaju cel celcat arsenal žaljenja i uzdisanja preuzet iz vlaškog jezika i adaptiran karaševskomu. Od „vaj de!“ smo napravili i „avajdo (me) Bože!“, „cuknem te Bože!“ – ljubim te Bože (od vlaškog „a cuca”); imamo izreku „siraka lume!“ (od vlaškog „s rac lume”), koju me emo koj put zajedno s prevedenom formom „kleti svetu!“, i primeri bi bili ješte...

Naši

starci nesu samo iz vlaškog uzimali re i. Austrijanski i ma arski vladari, pa i turski napastovatelji su nim obogatili govor s dobrim brojem njini re i. Ipak, svim tim narodima na inat, u vreme od više stotine godine, naši starci su sa uvali jezik, naš karaševski govor. I to jako dobro! Ne kažem to ja, negoli svi oni koji su došli u našu zajednicu, pa su imali prilike da usporede kako mi isto govorimo u odnosu kako govore neke druge zajednice iz hrvatske dijaspore.

Na

žalost, ta isto a našeg go-vora se dosta skaljala u tražnji godina. Sam pisal i u prošlim broju „Hrvatske gran ice”, i lam da pišem i dalje, koliko god mi bude tinte na peru, kako mre, prid našim o ima, naš karaševski jezik. Sam rekal u toj prošloj novinji e niti jedan strani jezik ne udril s takom snagom u naš govor kakon vlaški. Niti jena vladavina, od koji sam nabrojil po gori, ne stigla da si usadi seme njejnog službenog jezika u korin našeg govora, kakon što to ini vlaška. Veliki paradoks je e za sve što se doga a u tražnje vreme s našim govoram ne toliko kriva vlaška država i njejna politika, koliko smo si mi sami krivi. Jest da ne funkcionira sve onako kako bismo mi teli u ovoj našoj državi što se ti e baš one protekcije jezika. Iako vlaški zakon je na našoj strani i nim garantira pravo da predavamo našim jezicima (odnosno hrvatskim književnim jezikom) u naši škula, za pravo, na terenu, stvari nesu baš tako vesele. Jenose kaže, a drugo se ini! Da se spomenemo samo što se strefilo škulom iz Ravnika, koliko vreme smo tražili od Inspektorata da ju metnu s predavanjima polak na hrvatskim i polak na vlaškim! Inspektorat ne uvažil tu našu molbu i na kraju je stigal da ju zatvori.

Ali,

ne samo od škule pode naše probleme s jezikam. Otkad su pošli naši po šita u Ri icu, pa otkad su racafteli vlaški programi na televizoru i, u novo vreme, facebook, se stiglo da ne razlikujemo više vlaške re i od naši. I od po napret vreme smo izgubili neke klju ne re i karaševske u korist vlaške. Na primer, u mesto hrvatskog „misliti“ imamo vlaško „gandovati“; kašemo „folositamo“ umesto „koristimo“; „upotrebimo“ ili ak „me emo“; „prost“ umesto „glup“; „parašeno“ (od vlaškog „p r sit”) umesto „zapušteno“ itd.

Ipak,

kako god da si metnul ove usvojene re i u karaševski govor, sve karaševski je pejalo. Ali, kako vam peje ova re enica, ili „propozicija“ kako joj mi velimo, koju sam ul sad nekoliko godina iz usti jene Karaševke iz Ravnika, kad je govorila na telefonu s nekim odoma: „Sam te sunatala da te molim da pornjitaš kalduru na entrali, e je kakon rakoare nadvoru!“? Isuse!!! Meni, barem, ovako nešto, ni za milog Boga ne peje karaševski. Ova re enica me je po prvi put ozbiljno metnula da razmislim za budu nost našeg govora. I, verujte mi, trend ide na štetu našeg jezika. Na svu žalost, moram da priznam e ovaki na in govora se ne smatra više izuzetak u nadanašnje vreme.

Teško

iva e!

Daniel Lucacela